

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

**Кафедра кримінального процесу, криміналістики та експертології
Факультет № 6**

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Криміналістика»
обов'язкових компонент освітньої програми першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 081 Право (Правозастосування)

**за темою: МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З
ВИНИКНЕННЯМ ПОЖЕЖ**

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 7 від 30.08.2023 р.

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол № 7 від 25.08.2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол № 7 від 29.08.2023 р.

Розглянуто на засіданні кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету Протокол № 6 від 21.08.2023 року № 7

Розробник:

Доцент кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 кандидат юридичних наук, доцент Заяць Д.Д.

Рецензенти:

Голова Київського районного суду м. Харкова, доктор юридичних наук, доцент Шаренко С.Л.

Професор кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор Степанюк Р.Л.

План лекції

1. Загальні положення розслідування злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж.
2. Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж.
3. Особливості розслідування злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж в умовах типових слідчих ситуацій.
4. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Рекомендована література:

Основна:

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) :

http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Текст лекції

Вступ

Кримінальним кодексом України передбачена відповідальність за досить значну кількість злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж. Ці злочини відносяться до категорії тяжких. Вони завдають величезних втрат і збитків державі і суспільству, згубно впливають на екологічну обстановку в цілому. Статистика свідчить, що в Україні щорічно відбувається близько 60 тисяч пожеж, економічні збитки від яких склали близько 440 млн. Внаслідок пожеж гине біля 4 тис. осіб з них більше 100 дітей. Близько 2 тис. осіб отримують травми, серед них близько 150 дітей.

Не важко підрахувати, що в Україні в середньому, щоденно виникає приблизно 160 пожеж та загорянь, на яких гине більше 10 осіб та отримують травми близько 5 чоловік

1. Загальні положення розслідування злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж.

Аналіз кримінально-правового законодавства, що передбачає відповідальність за злочини, де засобом заподіяння злочинної шкоди є вогонь дозволяє класифікувати злочини, пов'язані з пожежами. Зовнішній прояв таких злочинів полягає у знищенні чи пошкодженні за допомогою вогню матеріальних цінностей, заподіяння шкоди життю і здоров'ю людей, інших тяжких наслідках.

До першої групи віднесено злочини, при вчиненні яких вогонь використовується злочинцем навмисно як засіб досягнення злочинної мети. Це такі злочини, які вчиняються шляхом підпалу. Аналіз диспозицій складів таких злочинів

дає підстави для висновку, що вони мають різну злочинну мету, яка може бути використана в якості додаткової підстави класифікації цих злочинів на три підгрупи.

1.1. Злочини, спрямовані на дезорганізацію роботи державних установ і громадських інституцій:

- диверсія (ст. 113 КК);
- терористичний акт (ст. 258 КК);
- масові заворушення (ст. 294 КК);
- умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу (ч.2 ст. 347 КК);
- умисне знищення або пошкодження майна службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок (ч.2 ст. 352 КК);
- умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя або присяжного (ч.2 ст.378 КК);
- умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи (ч.2 ст.399 КК);
- умисне знищення або пошкодження військового майна (ч.2 ст.411 КК).

1.2. Злочини, спрямовані на знищення або пошкодження майна будь-якого власника;

- умисне знищення або пошкодження майна (ч.2 ст. 194 КК);
- умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду (ч.2 ст. 252 КК).

1.3. Злочини, спрямовані на створення сприятливих умов для приховування (або вчинення) інших злочинів:

- умисних убивств (ст. 115 КК);
- заволодіння чужим майном шляхом привласнення, розтрата або зловживання службовим становищем (ст. 191 КК) та інших.

Слід зазначити, що вчиненню умисного злочину з використанням вогню, як правило, передує ретельна підготовка, в ході якої злочинець створює сприятливі умови для проникнення на місце злочину, виникнення і поширення пожежі, підбирає відповідні засоби для вчинення та приховування злочину. Звичайно такі дії зловмисника суттєво впливають на механізм злочину та обумовлюють утворення відповідних слідів, характерних саме для цієї групи злочинів.

До другої групи віднесено необережні злочини, в основі яких – порушення правил безпечного поводження з джерелами підвищеної небезпеки, внаслідок чого виникає пожежа. Ці злочини доцільно розділити на дві підгрупи.

2.1. Злочини, пов'язані з порушенням правил безпечного поводження з відкритим вогнем або з пристроями, які можуть викликати загоряння:

- знищення або пошкодження лісових масивів (ст. 245 КК);
- злочини, обов'язковим наслідком яких є пожежа, тобто порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки (ст. 270 КК).

2.2. Злочини, пов'язані з порушенням правил безпечного поводження з іншими джерелами підвищеної небезпеки, які можуть викликати пожежу:

- порушення правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами (ст. 267 КК);

- порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах (ч.2 ст. 273 КК);
- порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту (ст. 276 КК);
- пошкодження об'єктів магістральних газо- та нафтопродуктопроводів (ч.3 ст.292 КК).

На відміну від першої групи злочинів, пов'язаних з пожежами, злочини другої групи вчинюються з необережності та в їх механізмі відсутні підготовчі дії. Але елементи, так би мовити, утворення умов для таких злочинів можна виявити шляхом дослідження місцевих порядків та норм поведінки, що встановилися на конкретному об'єкті (підприємстві, закладі, установі). Це умови, що складаються на об'єкті в процесі його функціонування та можуть бути пов'язані з особливостями експлуатації технічних приладів, тривалим порушенням правил пожежної безпеки та інших нормативно-технічних актів, які регламентують правила поводження з джерелами підвищеної небезпеки.

2. Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж.

Типовими елементами криміналістичної характеристики цих злочинів є узагальнені відомості про:

1) спосіб вчинення злочину;

Способи вчинення злочину, наслідком якого стало виникнення пожежі, умовно поділяються на дві групи.

Способи злочинів першої групи, коли вогонь використовується як засіб навмисного заподіяння шкоди, є за суттю способами підпалу з використанням тих чи інших матеріалів і засобів запалювання.

Для вчинення злочинів підгрупи 1.1. (злочини, спрямовані на дезорганізацію роботи державних установ і громадських інституцій ст. ст. 113, 258 КК), типовим є використання заздалегідь приготованих спеціальних запалювальних пристроїв, розрахованих на подальше загорання і забезпечення конспірації при вчиненні злочинних дій. Під час масових заворушень (ст. 294 КК), навпаки, злочинцями використовуються найпростіші засоби підпалювання – легкозаймісті матеріали і рідини (спеціально підготовлені пляшки з горючою рідиною), розраховані на негайне загорання. Таким чином, вибір способу підпалу визначається як особистістю злочинця, так і метою та обстановкою злочину, яка дозволяє (чи не дозволяє) уникнути затримання злочинця та його ідентифікації на місці злочину чи відразу після нього.

Для вчинення злочинів підгрупи 1.2. (ч.2 ст. 194 КК; ч.2 ст. 252 КК) використання певних способів підпалу залежить від:

- 1) особливостей майна та його належності;
- 2) місця його перебування;
- 3) особистості злочинця;
- 4) мотиву підпалу.

Для вчинення злочинів підгрупи 1.3. (злочини, спрямовані на створення сприятливих умов для приховування (або вчинення) інших злочинів: (ст. ст.

115, 191 КК та ін.) характерним є використання способів підпалу з імітацією нещасного випадку чи порушення правил пожежної безпеки самими потерпілими.

Способи злочинів другої групи, за своєю суттю, є різновидами порушенням правил безпечного поводження з джерелами підвищеної небезпеки, внаслідок чого виникає пожежа. Тому, з урахуванням класифікаційних підгруп, їх можна подати у такому вигляді:

1. Способи, пов'язані з порушенням правил використання відкритого вогню у побуті чи при виконанні певних робіт. Ці способи характерні, зокрема, для вчинення злочину, передбаченого (ст. 245 КК). Крім того, вони є типовими для пожеж, які виникають внаслідок проявленої недбалості при випалюванні стерні на полях після збирання врожаю тощо.

2. Способи, пов'язані з порушенням правил використання пожежонебезпечних приладів та устаткування як у побуті, так і при проведенні певних робіт (ст. 270 КК).

3. Способи, пов'язані з порушенням правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами (ст. 267 КК), як у процесі їх зберігання чи перевезення, так і в процесі виробництва (ч.2 ст. 273 КК).

4. Способи, пов'язані з порушенням правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту (ст. 276 КК), які спричинили виникнення пожежі.

5. Способи, пов'язані з пошкодженням об'єктів магістральних газо- та нафтопродуктопроводів (ч.3 ст.292 КК) і виникненням пожежі.

Зміст того чи іншого способу вчинення злочинних порушень встановлених законодавством вимог пожежної безпеки характеризується діями чи бездіяльністю конкретних осіб, що суперечать вимогам пожежної безпеки. Причому, ці дії (наприклад, проведення різних робіт, пов'язаних із використанням відкритого джерела вогню) чи бездіяльність (не прибрані з місця проведення вогневих робіт матеріали, які здатні горіти; не придатні первинні засоби пожежогасіння; відсутність належного контролю з боку посадових осіб, зобов'язаних контролювати проведення таких робіт та ін.) можуть проявлятися як самостійно, так і в різних сполученнях між собою, і обумовлені різними зовнішніми (об'єктивними) і внутрішніми (суб'єктивними) факторами, які тягнуть за собою виникнення пожежі. Отже, способи вчинення даного виду злочинів можуть бути розділені за суб'єктами, коли злочин стає можливим у результаті сполучення діянь декількох осіб одночасно або в різні періоди часу.

Під час розслідування такого виду злочинів необхідно встановити безпосередню причину виникнення загоряння. У спеціальній нормативно-технічній літературі причина пожежі визначається як явище чи обставина, що безпосередньо спричиняють виникнення пожежі.

Відомо, що для виникнення і розвитку горіння необхідні три обов'язкових компоненти: джерело запалювання, горюче середовище й окислювач, які взаємопов'язані між собою. За відсутності одного компонента, або зв'язку хоча б між двома з них, горіння є неможливим. При нормальних

умовах у ролі окислювача виступає кисень, що міститься в повітрі, у ролі горючої речовини виступають речовини і матеріали – предмети навколишнього середовища, що здатні до горіння в повітрі нормального складу. Кисень (повітря) і горюча речовина при взаємодії утворюють горюче середовище, тобто середовище здатне горіти після видалення джерела запалювання.

Оскільки кисень є природним і постійним компонентом повітряної атмосфери, а оточуючі нас предмети матеріального світу здебільшого здатні горіти, тому для виникнення горіння у таких умовах необхідним є вплив джерела запалювання на горюче середовище, а для продовження горіння та розповсюдження вогню – їх взаємодія.

Термін «джерело запалювання» визначається як – засіб енергетичного впливу, який є ініціатором виникнення горіння. Джерело запалювання слід вважати безпосередньою причиною виникнення пожежі, а при визначенні підстави для класифікації причин пожеж необхідно виходити з природи походження джерела запалювання. Їх можна класифікувати залежно від способу горіння, яке виникло:

- а) унаслідок впливу розряду атмосферної електрики;
- б) унаслідок теплового прояву електроструму;
- в) унаслідок впливу іскор статичної електрики;
- г) унаслідок впливу фрикційних іскор (іскри удару, тертя);
- д) унаслідок впливу відкритого полум'я, іскор;
- е) унаслідок нагрівання окремих поверхонь, контактуючих з горючим середовищем, вище допустимої температури;
- ж) унаслідок самозаймання речовин і матеріалів.

2) місце і обстановка злочину;

Важливим елементом криміналістичної характеристики є обстановка злочину, в тому числі місце пожежі, його вогнище, наявність і стан протипожежних засобів та ін. Проте, оскільки полум'я може поширюватися на досить великі відстані, місце первісного виникнення горіння може не збігатися з місцем найбільшого вигорання. За місцем виникнення розрізняють такі пожежі: в житлових приміщеннях, на підприємствах, на складах, в культурно-видовищних закладах, на транспорті, на об'єктах сільського господарства, в лісах.

Підготовка до підпалу може включати дії щодо створення умов, що сприяють виникненню і розвитку горіння: закривання штор на вікнах, відкривання дверей і вікон для поліпшення повітрообміну, висування ящиків столів та шаф, розкладання і розкидання документів, паперу, інших предметів.

З цією ж метою здійснюються псування або приховування пожежного інвентарю, виведення з ладу установки пожежної сигналізації та автоматичного пожежогасіння (відключення електроживлення, перекривання засувки на трубопроводах пожежного водопостачання і т.п.)

Місце пожежі також тісно пов'язане з особистістю злочинця. При розслідуванні підпалів, злочинця треба шукати в першу чергу серед осіб, які зацікавлені в знищенні або пошкодженні майна (з метою помсти, отримання страхових сум тощо).

3) час вчинення злочину;

Слід зазначити, що якщо раніше підпали відбувалися, в переважній більшості випадків, таємно, в нічний час, то тепер нерідкі випадки зухвалих підпалів в денний час, наприклад шляхом закидання через вікно пляшок із запальною сумішшю, бойових гранат та ін. Час вчинення також пов'язаний з порою року (напр., відсутність тепла в оселі до початку опалювального сезону, змушує необхідність використання опалювальних приладів, грубок, камінів та ін. почасті у несправному стані тощо).

4) знаряддя і засоби вчинення злочину;

До них, в першу чергу, відносяться: рушники, ганчірки, саморобні гноти, бікфордові шнури, змочена горючою речовиною дрантя, каністри для пального, листи з погрозами підпалу або такі, що свідчать про неприязні стосунки, та інші матеріали.

5) предмет злочинного посягання;

Предметом підпалу найчастіше є транспортні засоби (55,8 %), житлові будинки (17,3 %), дачі та садові будівлі (9,2 %), присадибні споруди (8,0 %), торгові підприємства (6,2 %).

6) особистість потерпілого (жертви);

Розглядаючи особу потерпілого від підпалу, необхідно враховувати такі особливості як: взаємовідносини з іншими особами в побуті та на виробництві, службове становище, сімейний стан та інші подібні відомості. Так, близько 48,6% потерпілих були родичами злочинця; 39,4% були знайомі з ним за місцем мешкання або роботи, і лише біля 12% до вчинення злочину не мали ніяких стосунків, в основному це підпали з метою приховання інших злочинів або з хуліганських спонукань.

7) особа злочинця;

При розгляді особи злочинця, як елемента криміналістичної характеристики злочину, значну роль відіграють відомості, що характеризують відношення злочинця до об'єкта, на якому сталася пожежа, та осіб, що знаходяться у виробничих або побутових стосунках з цим об'єктом й тісно пов'язані з мотивом і метою, які спонукають особу вчинити злочин.

Мотиви вчинення злочинів першої групи (підпалів) в процентному співвідношенні виглядають таким чином: помста - 25,7%; ревності - 20,9%; сімейні конфлікти і особиста неприязнь - 13,1%; хуліганські спонукання - 17,6%; приховання слідів інших злочинів - 13,6%; користь, заздрість - 9,1%.

Особа злочинця та мотив при розгляді злочинів другої групи (необережні злочинні діяння, пов'язані з порушенням правил безпечного поводження з джерелами підвищеної небезпеки, внаслідок чого виникає пожежа) має свою специфіку оскільки особи, які порушують вимоги пожежної безпеки, повинні бути так чи інакше пов'язані з проведенням вогнебезпечних робіт або з виготовленням, транспортуванням, використанням або зберіганням вогнебезпечних речовин і матеріалів. Тому можна виділити чотири категорії осіб що можуть бути причетні до вчинення злочину:

а) особи, що керують джерелами підвищеної небезпеки, «оператори технічних систем»;

б) посадові особи, до обов'язків яких входить забезпечення експлуатації джерел підвищеної небезпеки, контроль за технічним станом і контроль за

операторами технічних систем (допуск до джерел підвищеної небезпеки належних осіб, контроль за їх діяльністю);

в) особи, пов'язані з обслуговуванням і ремонтом джерел підвищеної небезпеки;

г) будь-які особи, які перебувають у сфері дії джерел підвищеної небезпеки і зобов'язані узгоджувати з ними свою поведінку, дотримуватися встановлених правил безпеки.

Мотиви необережної поведінки можна класифікувати у такий спосіб: прагнення полегшити виконання функціональних обов'язків – 41,5%; легковажно-зневажливе ставлення до дотримання вимог пожежної безпеки – 35,5%; помилкове розуміння виробничих інтересів – 23.

8) типові сліди злочину.

Злочинам, пов'язаним з пожежами, як і більшості інших, властиві дві основні групи слідів: матеріальні й ідеальні. Водночас, специфіка злочинів, пов'язаних з пожежами, полягає в тому, що цій категорії злочинів властиві дві групи слідів матеріального характеру.

Першу групу слідів складають сліди, які утворюються внаслідок впливу високої температури полум'я і продуктів горіння, тобто сліди впливу небезпечних факторів пожежі на різні конструкції будівель і споруд, інші предмети навколишнього оточення, а саме:

- сліди обвуглювання і вигорання різного ступеню, що характерні для горючих речовин і матеріалів;
- сліди оплавлення і деформації характерні для деяких синтетичних і металевих предметів;
- зміна кольору сталевих конструкцій, так звані «кольори мінливості сталі» утворюються внаслідок впливу високих температур на металеві конструкції;
- кіптява, конденсація продуктів горіння на різних конструкціях і предметах навколишнього оточення, сліди впливу небезпечних чинників пожежі на живі організми (людей, тваринних і т.п.) – різного ступеню опіки, поза, в якій знаходиться труп (поза «боксер»), його місцеположення відносно вогнища пожежі і предметів навколишнього середовища, наявність в крові і легенях двоокису вуглецю, травми, заподіяні обваленням конструкцій тощо.

Сліди другої групи характеризують поведінку людей, які мають відношення до виникнення пожежі. До таких слідів, поряд зі слідами рук, ніг, транспортних засобів, знарядь зламу тощо, які властиві будь-якому виду злочинів, можна віднести засоби й знаряддя злочину, що перебувають на місці та безпосередньо стосуються причини виникнення пожежі у разі порушення вимог пожежної безпеки або підпалу.

При підпалі це можуть бути різні спеціально виготовлені або пристосовані технічні пристрої, сліди розлитих легкозаймистих і горючих рідин, тощо. У випадку порушення вимог пожежної безпеки – предмети, речовини і матеріали виробничо-побутового призначення.

Сліди, наявні в різного роду документації: накази, посадові інструкції, журнали інструктажів з пожежної безпеки, записи, що характеризують температурний режим технологічного обладнання, дані бухгалтерського обліку

про наявність матеріальних цінностей на об'єкті та інші документи, які характеризують обстановку, що передувала пожежі. Інформація про виявлення, повідомлення і процес гасіння пожежі, що зафіксована в документації підрозділів пожежної охорони.

Ідеальні сліди – зафіксована в пам'яті людей інформація про місце виникнення і обставини, які характеризують розвиток пожежі, шляхи поширення вогню. Це інформація про колір та запах полум'я і диму, напрямок і силу вітру під час пожежі на відкритій місцевості, дані, що характеризують поведінку тих чи інших осіб, які мають відношення до виникнення пожежі тощо.

Залежно від груп злочинів, пов'язаних з пожежами, доцільно виділити типові сліди злочинів, які вчиняються шляхом підпалу та типові сліди (ознаки) злочинів, які вчиняються шляхом порушення правил безпечного поводження з джерелами підвищеної пожежної небезпеки.

Типові сліди підпалу (для злочинів першої групи):

- виявлення на місці події засобів підпалу (замаслені ганчірки, папір, солома, ємності з-під легкозаймистої речовини, спеціальні електронно-технічні пристрої, як виробничо-побутового призначення, так і виготовлених спеціально для вчинення злочину);
- виявлення вогню відразу в декількох місцях (декілька осередків пожежі);
- виявлення на місці пожежі слідів підготовчих дій, спрямованих на створення умов, які сприяли виникненню пожежі та ускладненню ліквідації пожежі;
- одночасне виникнення пожежі в різних районах або повторні пожежі в одному районі;
- наявність відомостей про нелегальне проникнення на об'єкт сторонніх або матеріально відповідальних осіб;
- виникнення пожежі безпосередньо перед або під час ревізії;
- встановлення недостачі (або надлишків) на об'єкті;
- наявність даних про заздалегідь проведений вивіз, винос із приміщень цінних речей;
- факти погроз на адресу потерпілого.

Типові сліди (ознаки) порушення правил пожежної безпеки (для злочинів другої групи):

- несправність або неправильна експлуатація електричного обладнання та іншого устаткування;
- проведення зварювальних та інших пожежонебезпечних робіт із порушенням встановлених вимог пожежної безпеки;
- неправильна технічна експлуатація виробничого обладнання, що спричинило утворення іскріння (в результаті тертя рухомих частин);
- недбале поводження з відкритим вогнем;
- необережне паління;
- самозаймання легкозаймистих речовин чи матеріалів.

3. Особливості розслідування злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж в умовах типових ситуацій.

Процес розслідування зазначеного виду злочинів поділяють на два етапи:

1. Початковий етап розслідування починається з моменту внесення злочину у ЄРДР і закінчується письмовим повідомленням особи про підозру у вчиненні кримінального правопорушення;

Особливістю початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних з пожежами є те, що комплекс і черговість слідчих дій визначається у відповідності зі слідчими версіями, що характеризуються наявністю даних про місце і причину пожежі.

Типовими версіями про причини пожеж є:

- 1) недодержання вимог пожежної безпеки;
- 2) підпал (мотиви його можуть бути конкретизовані - через помсту, з метою приховування іншого злочину тощо);
- 3) самозаймання речовин чи матеріалів унаслідок неправильного їх зберігання;
- 4) стихійні явища (удар блискавки та ін.).

Підстави для побудови першої версії – це встановлені на початковому етапі розслідування дані, що вказують на:

- а) порушення вимог розміщення обладнання і опалювальної (освітлювальної) системи чи експлуатації електроопалювальних та інших небезпечних у пожежному відношенні приладів;
- б) порушення вимог зберігання вогнебезпечних речовин чи матеріалів;
- в) випадки порушення вимог пожежної безпеки, що раніше мали місце.

Підстави для побудови другої версії:

- а) декілька осередків пожежі;
- б) умови, що сприяли поширенню вогню;
- в) горючі та легкозаймисті речовини в неналежних місцях;
- г) умови, що перешкоджають швидкій ліквідації вогню;
- г) виникнення вогню в місцях зберігання матеріальних цінностей, документів;

- д) виявлення трупа зі слідами насильницької смерті.

Підстави для побудови третьої версії:

- а) неналежне зберігання самозаймистих речовин;
- б) проведення ремонтних, електро-, газозварювальних робіт у безпосередній близькості від горючих матеріалів та речовин;
- в) порушення технологічного і температурного режимів при переробленні чи зберіганні вибухонебезпечних і легкозаймистих речовин та ін.

Підстави для побудови четвертої версії - це явища, пов'язані з діями сил природи (гроза, буря, що викликала коротке замикання дротів, та ін.).

Значну складність становить побудова версій про осіб, причетних до виникнення пожежі. У зв'язку з цим повинні бути виявлені всі особи, які перебували до пожежі на даному об'єкті, з'ясовані місце і час їх перебування, всі види робіт, які вони виконували, тощо. Показання кожної з цих осіб повинні бути не лише зафіксовані, а й перевірені.

На початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних з

пожежами, можуть скластися три основні слідчі ситуації, у відповідності з якими потрібно визначати завдання розслідування, необхідні для цього слідчі дії та оперативно-розшукові заходи.

Ситуація 1. Первинна інформація про пожежу містить достовірні дані про ознаки (сліди) підпалу.

В умовах такої ситуації кримінальне провадження відкривається за ознаками одного із злочинів першої групи, і слідчим вирішуються завдання зі встановлення обставин підпалу, винної особи та відповідних доказів. Злочини, що входять до цієї групи, відрізняються один від одного спрямованістю, мотивами, особливостями злочинців, і це накладає відбиток на визначення порядку проведення слідчих дій та їх тактику.

У такій ситуації першочерговими слідчими (розшуковими) діями є:

- а) огляд місця події;
- б) у разі виявлення ознаки (сліди) підпалу, слідчий одразу після повернення забезпечує внесення відомостей до ЄРДР, але не пізніше 24 годин після події;
- в) проведення оперативно-розшукових заходів спрямованих на встановлення очевидців злочинної події, особи злочинця та місця його перебування;
- г) допити свідків та потерпілих;
- д) призначення пожежно-технічної, судово-медичної, криміналістичних експертиз;
- е) освідування особи (свідків та потерпілих);
- є) затримання особи.

Ситуація 2. Первинна інформація про пожежу містить достовірні дані про те, що вона є наслідком неналежної поведінки людей, але залишається неясним, були ці дії умисними чи необережними.

У цій ситуації доцільним є відкриття кримінального провадження за ознаками одного із злочинів другої групи і проведення слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на перевірку двох загальних версій:

- 1) пожежа виникла внаслідок порушення правил безпечного поводження з джерелами підвищеної небезпеки;
- 2) пожежа виникла в результаті підпалу, замаскованого під необережні дії чи нещасний випадок.

У такій ситуації першочерговими слідчими (розшуковими) діями є:

- а) огляд місця події;
- б) у разі виявлення ознаки (сліди) підпалу, слідчий одразу після повернення забезпечує внесення відомостей до ЄРДР, але не пізніше 24 годин після події;
- в) на виробничих об'єктах та об'єктах де зберігаються товарно-матеріальні цінності матеріально-відповідальних осіб та осіб, які проводили ті чи інші пожежонебезпечні роботи, здійснити тимчасове вилучення необхідної документації;
- г) провести ревізію товарно-матеріальних цінностей;

- д) призначити пожежно-технічну експертизу, та інші види необхідних експертиз;
- е) проведення оперативно-розшукових заходів з метою встановлення очевидців виникнення пожежі та осіб, які причетні до виникнення пожежі;
- є) затримання підозрюваного (-них).

Ситуація 3. Первинна інформація про пожежу не містить достовірних даних про те, що вона стала наслідком «людського фактора».

У такій слідчій ситуації першочерговими слідчими (розшуковими) діями є:

- а) огляд місця події - який повинен бути спрямований на встановлення часу виникнення пожежі, метеорологічних умов в цей період та інші обставини події;
- б) у разі виявлення ознак пожежі, слідчий одразу після повернення забезпечує внесення відомостей до ЄРДР, але не пізніше 24 годин після події;
- в) допит очевидців та потерпілого;
- г) провести пожежно-технічну експертизу, та інші види необхідних експертиз;
- д) запити до відповідних служб щодо метеорологічних умов та ін.

Можливе розслідування злочинів другої групи, коли перевіряється версія про зв'язок пожежі з поведінкою певних осіб. У даному випадку проводиться комплекс слідчих дій, за результатами яких може виникнути слідча ситуації № 2 або це надасть підстави для закриття кримінального провадження.

Приклад: Так, в у складському приміщенні, КСП «Перемога» Тарутинського району Одеської області, де зберігались агрономічні хімікати виникла пожежа під час дослідчої перевірки було встановлено, що дана місцевість попала в зону дії землетрусу епіцентр якої був у Румунії. Внаслідок землетрусу було пошкоджено дах будівлі, відразу після землетрусу, пішов дощ. До виникнення пожежі призвела взаємодія води з хімічними речовинами, що зберігались у сховищі. Таким чином, на підставі цих даних, кримінальне провадження було закрито.

Наведені ситуації є узагальненими і, звичайно, не відображають ті особливості, які можуть мати місце у кримінальних провадженнях зазначеної категорії, що обумовлені конкретними складами злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж. Але, вони визначають основні напрямки розслідування і характер тактичних завдань, що необхідно вирішити у процесі доказування.

2. Подальший етап розслідування, починається з моменту письмового повідомлення особи про підозру у вчиненні кримінального правопорушення і закінчується зверненням до суду з обвинувальним актом у порядку статей 290-293 КПК України.

Першочерговими слідчими (розшуковими) діями є:

- а) допит підозрюваного;
- б) освідування підозрюваного з метою виявлення на одязі слідів горючих речовин, а також слідів впливу небезпечних факторів пожежі на тіло та одяг;
- в) обшук за місцем проживання або роботи з метою відшукування можливих засобів та речовин, які могли бути використані для підпалу;
- г) пред'явлення підозрюваного для впізнання;

д) слідчий експеримент з метою перевірки наявних даних і виявлення нових доказів, що підтверджують його провину;

е) призначення судово-психіатричної, судово-наркологічної експертиз підозрюваного;

є) здійснення заходів, спрямованих на забезпечення відшкодування матеріальної шкоди, заподіяної злочином, та можливої конфіскації майна.

4. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій

Особливості огляду місця пожежі.

Дослідження обстановки місця події, у кримінальних провадженнях про пожежі, відноситься до числа найскладніших. Тому, огляд місця пожежі доцільно проводити слідчо-оперативною групою до складу якої повинні входити: слідчий, інспектор ДСНС, оперуповноважений карного розшуку, експерт-криміналіст.

Крім того до огляду місця події необхідно залучати судово-медичного експерта при наявності людських жертв; ветеринарного лікаря при загибелі тварин; інженера-електрика, будівельника, хіміка і інших спеціалістів у залежності від особливостей об'єкту, на якому сталася пожежа.

Під час попереднього вивчення особливостей об'єкту пожежі, насамперед, необхідно встановити: місце розташування, найменування і призначення об'єкта, на якому відбулася пожежа; пожежно-технічну характеристику, конструктивно-планувальні рішення й інші особливості об'єкта (ступінь вогнестійкості, поверховість, наявність систем опалення, вентиляції, енергопостачання, і т.п.); особливості технологічного процесу (розміщення технологічного устаткування, характер і умови зберігання речовин і матеріалів); протипожежний стан об'єкта; наявність охорони, систем виявлення і гасіння пожежі, їх працездатність. Уся ця інформація повинна бути зафіксована в протоколі огляду місця події.

Одним з основних завдань розслідування пожеж є встановлення причини виникнення пожежі, а це у більшості випадків можливо тільки тоді, коли правильно встановлено осередок пожежі. Відомо, що вогонь найінтенсивніше поширюється вгору, вбік отворів (приблизно в 8-10 разів швидше, ніж по горизонталі), повільно по горизонталі і дуже повільно вниз (приблизно в два рази повільніше, ніж по горизонталі). Цьому сприяють висхідні потоки продуктів горіння, що, конденсуючись на конструкціях, викликають закопчування. При цьому сліди горіння досить часто набувають форми трикутника, вершина якого спрямована вниз убік осередку пожежі, що обумовлює утворення осередкового конусу.

За слідами, які характеризують направленість поширення вогню, можна виявити осередок пожежі. Як правило, він знаходиться в місцях найбільшого вигорання горючих конструкцій і в місцях найбільшої деформації негорючих конструкцій. При цьому необхідно пам'ятати, що поширення вогню можливе у пустотах перекриттів, перегородок та інших конструкцій, тобто прихованими шляхами. У цьому випадку ознаки осередку пожежі можуть з'явитися не в місці початкового виникнення горіння, а в інших місцях – це є однією з причин утворення вторинних осередків пожежі.

Вторинні осередки пожежі можуть бути обумовлені особливостями процесів горіння: у результаті іскроутворення при короткому замиканні, при переносі електричної напруги на які-небудь конструкції й установки; у результаті переносу палаючих предметів конвективними потоками, передачі тепла променистою енергією тощо, але разом з тим слід пам'ятати, що нерідко вони можуть свідчити про підпал.

Найтриваліший вплив високої температури і полум'я викликає значний ступінь перевуглювання деревини, більше вигорання горючих матеріалів, найсильнішу деформацію металевих і залізобетонних конструкцій, тобто найбільші ушкодження виявляються ближче до осередку чи в самому осередку пожежі. В міру віддалення від осередку пожежі ступінь термічних ушкоджень на горючих і не горючих будівельних конструкціях, устаткуванні і предметах навколишнього оточення буде зменшуватися. Розходження в ступені термічних ушкоджень указують на напрямок поширення горіння.

Необхідно зазначити особливу складність установлення осередку пожежі у випадках, коли відбувається значне пошкодження об'єкту пожежі, тобто обвалення конструкцій, вигорання горючих матеріалів і т.п. У таких випадках особливо важливо за допомогою обізнаних осіб скласти план-схему згорілого об'єкту з позначенням на ньому предметів обстановки, їх місця розташування.

Після фіксації обстановки на місці події в цілому проводиться розкриття і розбирання конструкцій, розкопка пожежного сміття. На цьому етапі ретельному огляду підлягають електроустановки, під час якого слід керуватися принциповими і виконавчими схемами, а за їх відсутності огляд проводиться уздовж трас проводів і кабелів, причому, насамперед, оглядаються розподільні пристрої, групові щитки освітлення і силові зборки, плавкі запобіжники й автоматичні вимикачі, як найбільш інформативні елементи електромережі. Далі оглядаються електроприймачі (нагрівальні пристрої, освітлювальні прилади, електродвигуни та ін.) і кабельні вироби, а також пристосування захисного заземлення корпусів електротехнічних пристроїв, що розташовані в зоні осередку пожежі.

При огляді електромережі та її елементів необхідно звернути увагу на тип і пристрій засобів електрозахисту, їх справність і положення («включено» чи «виключено»), стан контактів; загальний стан електропроводки, наявність розривів, оплавлень проводів і ізоляції; стан окремих пристроїв споживаючих електроенергію; оглянути і перевірити надійність пристроїв захисного заземлення і «занулення». За виглядом і станом контактних частин пристроїв з'єднання споживача електроенергії з електричною мережею можна судити про їхнє положення до і під час пожежі. Так, наприклад, ножі рубильників, що були включеними до пожежі і були виключені після її виникнення, будуть менш закопчені в місцях їх з'єднання з губками.

При вилученні й упакуванні електропроводів зі слідами оплавлень, слід пам'ятати, що вони вилучаються разом з неушкодженими ділянками довжиною не менше 50 см., якщо електропроводка виконана в трубах, металорукавах тощо, вони також вилучаються. Електропроводи не можна згинати, скручувати, піддавати різким ударам. Тому що з поверхні проводу може бути втрачена плівкоутворювальна окалина, що утворилася в процесі пожежі і несе доказову

інформацію. Рубильники, пускачі й інші комутаційні апарати демонтують разом із проводами, що підводять струм, фіксують положення («включено», «виключено»), у якому вони перебували. Електронагрівальні прилади вилучаються разом зі з'єднувальними шнурами.

Особливе значення має виявлення, фіксація і вилучення слідів легкозаймистих речовин (ЛЗР) і горючих рідин (ГР), що можуть зберегтися на різних предметах, у попелі, вугіллі, на підлозі і стінах приміщень. Однією з характерних ознак горіння горючих рідин є ділянки з чітко враженими межами зони горіння, утворення глибоких прогарів у тріщинах і щілинах. Сліди ЛЗР і ГР можна знайти в місцях, що зазнавали незначного впливу полум'я і температури на внутрішніх поверхнях дерев'яних підлог, під плінтусами, у щілинах, на ґрунті, на гігроскопічних матеріалах (дерево, тканина та ін.). Залишки ЛЗР та ГР добре зберігаються на внутрішніх конструкціях дерев'яних підлог (шпунт, поверхня чорної підлоги), а також у тріщинах, пазах та інші заглибленнях на меблях та дерев'яних конструкціях. Під час розкопки пожежного сміття слід піддавати ретельному дослідженню різні ємності, осколки скляної тари, де могли знаходитися ЛЗР і ГР. Сліди ЛЗР і ГР можна виявити за допомогою ультрафіолетового освітлювача.

У разі виявлення ємностей зі слідами легкозаймистих і горючих рідин, їх необхідно ретельно оглянути на предмет виявлення на них слідів пальців рук. У разі виявлення таких слідів, треба їх зафіксувати і вилучити, використовуючи загальні правила фіксації і вилучення таких слідів.

У разі виявлення на місці пожежі трупа особливу увагу необхідно звернути на місце його розташування і позу. Хоча встановлення істинної причини смерті і диференціація прижиттєвого чи посмертного впливу небезпечних факторів пожежі можливе тільки за умови повного судово-медичного дослідження трупа, інформація про місцезнаходження і позу може послужити підставою для висування версій про те, чи жива ще людина зазнавала впливу небезпечних факторів пожежі. Якщо труп лежить обличчям униз, ніби прикриваючись руками, або ж на шляхах евакуації, біля евакуаційних виходів і віконних отворів, то це характерно для тих випадків, коли впливу полум'я зазнавала жива людина. Трупи дітей, а іноді й дорослих, можуть бути виявлені в затишних місцях під ліжком, у шафі, що також може свідчити про те, що впливу небезпечних факторів пожежі зазнавала жива людина.

Під час впливу на труп високої температури відбувається випаровування вологи, та настає так зване «теплове задубіння» тіло стає менше з висоти й об'єму, здобуває форму, що нагадує позу «боксера» Така поза характерна для будь-якого трупа, що тривалий час піддавався дії небезпечних факторів пожежі незалежно від причини смерті.

У результаті зовнішнього огляду трупа в протоколі повинне бути відображено його місцерозташування, поза, наявні зовнішні ушкодження, наявність і стан одягу, вміст кишень, особа загиблого в тому випадку, якщо вона достовірно встановлена.

Допит свідків проводиться з метою встановлення пожежної обстановки, яка включає в себе відомості про обставини виникнення і розвитку пожежі та

порядок гасіння пожежі і використовувати при цьому засоби.

При допиті свідків-очевидців виникнення пожежі необхідно з'ясувати питання, спрямовані на встановлення: часу виявлення або відчуття перших ознак горіння; місця початкового виникнення горіння; причини його виникнення; напрямки і шляхи поширення вогню; специфічні ознаки горіння; кольору полум'я і диму; хто першим помітив пожежу; кого з підозрілих осіб бачили на об'єкті до виникнення пожежі.

Допит свідків – учасників гасіння пожежі. До них можна віднести працівників пожежної охорони, які брали участь у гасінні пожежі, та інших осіб. Під час розслідування даної категорії злочинів працівники пожежної охорони, які брали участь у гасінні пожежі, можуть надати значну допомогу, оскільки в силу своїх професійних знань і навичок вони можуть набагато краще і повніше, ніж інші, оцінити і пояснити явища, що спостерігалися ними під час гасіння пожежі. У них слід з'ясувати: коли і хто повідомив про пожежу; час прибуття на місце пожежі і початок гасіння; у якому напрямку почалося гасіння; які вогнегасні засоби застосовувалися; які зміни зроблено в обстановці; у якому положенні перебували заборони дверей і вікон на момент прибуття на місце пожежі; чи не знайшли вони якихось предметів, пристроїв і їхніх частин, що могли бути засобами підпалу чи причиною виникнення пожежі; що їм відомо про ознаки і місця найбільш інтенсивного горіння; чи не було створено додаткових умов, які б забезпечували найсприятливіший розвиток пожежі; місця виявлення потерпілих і трупів загиблих, а також поведінку певних осіб у момент прибуття до місця пожежі.

Допит свідків, які володіють іншою інформацією, що має значення для кримінального провадження. Осіб, які не були очевидцями виникнення і розвитку пожежі й учасниками гасіння, але перебувають у певних стосунках з потерпілим чи мають відношення до об'єкта, на якому відбулася пожежа, необхідно також допитати з метою встановлення допожежної обстановки на об'єкті. До цієї категорії свідків слід віднести працівників підприємства, інспектора ДСНС, який обслуговує даний об'єкт, сусідів, родичів потерпілого й інших осіб, добре знайомих з об'єктом, на якому відбулася пожежа. Вони можуть повідомити інформацію про специфіку місцевих умов, порядків, та інші дані, що мають значення для кримінального провадження. Це може бути інформація про: факти порушення протипожежного режиму на об'єкті; використання для обігріву різних небезпечних у пожежному відношенні пристроїв; факти, що стосуються порушення експлуатації різного технологічного устаткування; факти вилучення з об'єкта матеріальних цінностей; факти висловлення попередньої погрози підпалом на адресу потерпілого тощо.

Допит потерпілого. Має бути спрямований на встановлення такої інформації: про наявність, влаштування і порядок експлуатації систем опалення, електропостачання, нагрівальних електроприладів, їх справність і час останнього користування ними; чи були на об'єкті пожежонебезпечні речовини і матеріали, якщо були, то місце й умови їх зберігання і використання; яке майно постраждало під час пожежі і чи було воно застраховане, якщо так, то коли і на яку суму укладений договір страхування; яка, на його думку, причина виникнення пожежі; чи не було раніше випадків загоряння на об'єкті; хто

перебував на об'єкті безпосередньо перед виникненням пожежі і чим займався; кого й у зв'язку з якими обставинами потерпілий підозрює в учиненні підпалу; хто міг затаїти образу чи з ким він перебуває у неприязних стосунках і у зв'язку з чим.

Допит підозрюваного. Тактика допиту підозрюваного визначається відповідно до позиції яку він зайняв. У випадку, коли підозрюваний визнає свою провину і дає правдиві показання вибір тактики допиту не представляє особливої складності. При цьому слідчий повинен з'ясувати: як і в зв'язку з якими обставинами підозрюваний опинився на місці події, в яких стосунках перебуває з потерпілим, мотиви злочину, коли виник намір на вчинення злочину, які обставини передували злочину, які засоби використовувалися для скоєння злочину, джерело походження засобів підпалу та інші факти.

При допиті підозрюваного в конфліктній ситуації, слід ретельно вивчити особистість підозрюваного, його культурний і загальноосвітній рівень, світоглядні і професійні схильності, психічні й інші особливості. З'ясувати його взаємини з потерпілим, ознайомитися з відповідною технічною літературою, різного роду інструкціями, правилами, настановами, проконсультуватися з фахівцями, вивчити дані, що містяться у висновках експертів. Вивчити, проаналізувати і систематизувати наявну інформацію її доказове значення з метою використання цих даних при допиті.

У результаті допиту повинна бути отримана докладна інформацію про час і місце початкового виникнення горіння, засобах використаних для вчинення злочину, мотивах і меті його скоєння. При цьому необхідно враховувати, що поведінка підозрюваного і його показання про фактичні обставини виникнення пожежі, пояснення щодо зібраних доказів іноді спрямовані на свою реабілітацію, пом'якшення провини.

Показання підозрюваного необхідно піддати ретельній перевірці шляхом зіставлення з даними, що є в розпорядженні слідчого, а також шляхом проведення додаткових слідчих дій і оперативно-розшукових заходів. Нерідко, в результаті невідповідності тих чи інших даних, з'являються нові докази, які можуть бути використані під час повторних допитів чи послужити підставою для проведення інших слідчих дій. Для викриття в попередній змові декількох підозрюваних, велике значення має детальний допит кожного із них з приводу однакових моментів виникнення пожежі і проведення одночасного їх допиту.

Обшук. При розслідуванні пожеж метою обшуку є відшукування засобів запалювання і інших схожих на них предметів, що виявлені на місці пожежі. Якщо з приміщення, де виникла пожежа, викрадені матеріальні цінності, речі, службові документи, прилади та інші подібні предмети, задачею обшуку поряд з відшукуванням засобів і знарядь підпалу є виявлення викраденого і виявлення на цих предметах слідів пальців рук палія. Під час обшуку потрібно також звертати увагу на листи, щоденники та інші документи, що можуть містити відомості про винуватця підпалу, про мету і мотиви вчинення злочину.

Важливе доказове значення у кримінальному провадженні про підпал можуть мати такі документи: акти перевірки стану протипожежної безпеки на об'єкті; документи, що характеризують стан зберігання і транспортування вибухових, горючих і самозаймистих речовин, що є на об'єкті; акт про пожежу,

що складається представниками ДСНС, які брали участь в його гасінні; місцеві інструкції з техніки безпеки і пожежної безпеки; інвентаризаційні списки майна згорілого об'єкта; матеріали відомчого розслідування попередніх випадків загоряння на об'єкті; інші документи, що мають значення для встановлення причини і винуватця пожежі.

У разі необхідності слідчому доцільно витребувати довідку місцевої метеорологічної станції про стан погоди, температуру повітря, напрямок і силу вітру в часи пожежі.

Освідчування особи. Під час підготовки і вчинення злочину палій може забруднити горючою речовиною свої руки, одяг, взуття, обпалити волосся, отримати опіки. У його кишнях можуть бути залишки запалювальних засобів, а одяг зберегти запах пального і мати сліди обпалення, плями кіптяви, прогари. Тому ретельний огляд підозрюваного, його одягу і взуття можуть дати важливі речові докази. Оглядаючи одяг, взуття і тіло підозрюваного, необхідно точно зафіксувати, де і які плями виявлені, виміряти їх розмір, зафіксувати форму, колір, інтенсивність відкладення і запах.

Приховуючи сліди злочину, палій прагне знищити ознаки обпалення, очищає обпалену частину волосся і навіть вистригає їх. При виявленні опіків на тілі підозрюваного необхідно указати в протоколі огляду їх місцезнаходження, кількість і ступень тяжкості по прийнятій медичній класифікації і направити підозрюваного на судово-медичну експертизу.

Призначення пожежно-технічної та інших видів судових експертиз. До основних видів експертиз у цій категорії кримінальних проваджень відносяться пожежно-технічна, експертиза речовин матеріалів та виробів, електротехнічна, криміналістична, товарознавча та інші. При наявності людських жертв і у разі загибелі худоби призначаються відповідно судово-медична і судово-ветеринарна експертизи.

Пожежно-технічна експертиза проводиться з метою встановлення місця і часу виникнення пожежі і напрямків поширення вогню; технічної причини пожежі; способу і засобів підпалу, якщо він мав місце; причин, що сприяли виникненню і поширенню вогню; визначення стану споруджень і устаткування; оцінки протипожежного стану і пожежної охорони об'єкту на основі виявлених фактів порушення правил пожежної безпеки; розробки рекомендацій з усунення причин і умов, що сприяли виникненню і поширенню пожежі.

Під час призначенні пожежно-технічної експертизи доцільно ставити питання у певній послідовності. Насамперед, необхідно ставити питання, спрямовані на встановлення осередку і часу виникнення пожежі: де і коли виникла пожежа; які предмети почали горіти раніше, чим пояснюється найбільше вигорання в тому або іншому місці і т.п.

Далі ставляться питання, спрямовані на встановлення особливостей поширення вогню і інших технічних даних, пов'язані з обставинами пожежі: як розповсюджувався вогонь; за який час згоряє певна кількість матеріалу; який час необхідний для запалення конкретного предмета від певного джерела запалювання; чи могло статися запалення конкретного матеріалу в певних умовах; чи можливе горіння в даному апараті; залишками якого матеріалу є

продукти згоряння (зола, попіл); яка тривалість пожежі і т.д.

Після цього – питання пов'язані з встановленням фактів порушення правил пожежної безпеки: які правила пожежної безпеки регламентують протипожежний режим на даному об'єкті; чи не були допущені порушення вимог технічних норм при влаштуванні або експлуатації певного обладнання; чи всі заходи пожежної безпеки були витримані під час проведення певних робіт; хто з посадових осіб відповідальний за дотримання вимог пожежної безпеки; чи відповідали дії певних осіб в даній обстановці вимогам відповідних нормативних актів.

Потім ставляться питання, спрямовані на з'ясування безпосередньої причини виникнення пожежі: яка безпосередня причина виникнення пожежі; чи не могла пожежа виникнути внаслідок самозапалення матеріалів, які знаходяться в осередку пожежі; чи не є причиною виникнення пожежі конкретні обставини; чи не сталася пожежа від вибуху або вибух став наслідком пожежі тощо; в якому стані знаходились первинні засоби пожежогасіння; з якої причини не спрацювали пристрої автоматичного виявлення і гасіння пожежі тощо.

Заключними можуть бути поставлені питання, спрямовані на встановлення причинного зв'язку між діями тих або інших осіб і наслідками, що наступили: чи є причинний зв'язок між порушенням правил пожежної безпеки, причиною пожежі та її наслідками; які обставини ускладнювали гасіння пожежі.

Експертиза речовин матеріалів та виробів призначається для вирішення таких питань: що являє собою речовина того або іншого згорілого предмета, а також уміст осередку пожежі; чи не містять слідів пального, виявлені на місці пожежі предмети, що обвуглилися, а також попіл, зола.

Судово-медична експертиза може відповісти на такі, найбільш типові питання: чи настала смерть внаслідок опіків, задушення або інших причин; жива людина або труп зазнав дії вогню; чим викликані опіки (дією полум'я, горючої рідини або розжарених газів); чи немає на трупі інших пошкоджень, який характер цих пошкоджень; якими знаряддями вони нанесені, чи є виявлені на трупі пошкодження (наприклад, тріщини кісток черепа тощо.) результатом дії високої температури або вони сталися від механічних причин; якого ступеню опіки отримані потерпілим.